

CARTEA DE TEATRU

**Marina
CONSTANTINESCU**

Întâlnirea cu Grotowski

După zeci de ani, texte fundamentale pentru istoria teatrului apar traduse și în limba română, ca o recuperare a unui timp pus între paranteze. Prea puțini oameni de teatru au avut acces la ele *atunci* sau foarte aproape de momentul tipăririi în Occident. Pentru cei mai mulți, conținutul s-a propagat pe cale orală, nu științifică, iar folclorul a adăugat și a diminuat în alte părți, deformând puțin realitatea cărților. Oricum, știai de existența lor ca o reflectare a fenomenului căruia îi aparțin autorii, erai informat despre conținut, ținând seama de gradul de obiectivitate sau subiectivitate al receptorului și sperai să te întâlnești personal cu textul, față în față, cu creionul în mână, gata pentru a intra în lumea lui.

Pentru unii; această șansă a venit mai devreme. Pentru alții, lucrul s-a produs abia astăzi. Editura UNITEXT publica, în seria „Magister”, *Spațiul gol* al lui Peter Brook. La începutul

lunii decembrie, alt magistru i s-a adăugat: Jerzy Grotowski și *Spre un teatru sărac*, versiunea românească fiind realizată după ediția franceză Editions L'Age d'Homme SA, Lausanne, 1971, în traducerea lui George Banu și Mirela Nedelcu-Pătoreanu, cu o prefață de Peter Brook și o postfață semnată George Banu. Citim această carte la o distanță considerabilă de momentul anilor '60, când ea făcea vâlvă în Occident, când un fenomen major era în plină dezvoltare. Am avut parte de ecouri, în vreme ce oamenii de teatru din alt spațiu puteau fi în apropierea școlii și gândirii lui Grotowski. Citind acum *Spre un teatru sărac* (un titlu superb, cu multe semnificații și conotații), refacem în intimitate o experiență colectivă, atmosfera pe care arta poate să o producă și să o însuflețească, identitatea cu care artiștii au crezut în maestru și Invers, pentru a-și oferi răgazul căutării și al

autorevelării. Cartea este și teoretică, și practică în același timp, multe dintre textele incluse fiind rezultatul unor ateliere (*work-shop-un*) conduse de Grotowski la Școala de artă dramatică de la Skala (Suedia, 1966) sau la *New York University's School of the Arts* (1967), de exemplu al activității și al cercetărilor desfășurate între anii 1959-1962 la Teatrul Laborator și consemnate de Eugenio Barba (completate apoi de Grotowski și instructorii săi care au condus antrenamentul). Sunt, de asemenea, interviuri, articole, expuneri ce aparțin lui Grotowski însuși sau texte despre două dintre spectacolele sale – *Akropolis* și *Prințul constant* (atenție! în explicațiile ce însoțesc fotografiile din volum s-a strecurat o greșeală. Constant, *Prințul constant*, apare scris cu „C” mare, ca și cum ar fi nume propriu!) – scrise de Ludmik Flaszen, colaborator apropiat a lui Grotowski și consilier literar al Teatrului Laborator. Aceste voci ale naratorului/ naratorilor modifică stilul adresării de la cea eseistică-teoretică la cea deschisă, în mișcare, născută ad-hoc, precum și la cea de tip confesiune. Travaaliul unei trupe constituite în jurul unui mentor are foarte multe dimensiuni – de la cele umane, sociale și până la cele estetice. Laboratorul lui Grotowski a însemnat cu adevărat cercetare, amănunt, taină, introspecție, descoperirea relației cu sine și cu celălalt, o autoanaliză meticuloasă a propriului corp și a resurselor, a potențialului existent și programarea celui performant. Felul în care Grotowski gândea și regâdea

George Banu, Anca Măniuțiu și Mihai Măniuțiu la lansarea volumului *Spre un teatru sărac* de Jerzy Grotowski

spațiul de joc și aranjarea spectatorilor (vezi schițele) este impresionant. Sigur că cercetarea avea, în primul rând, sub lupă jocul actorului, dar ea nu rămânea suspendată în sine, ci era studiat și efectul asupra publicului, restrâns la număr, după dorința lui Grotowski, ducându-se astfel până la capăt drumul, eficiența.

Urmărești metoda maestrului, îi "auzi" parcă vocea, îi "vezi" gesturile de dirijor, parcurgi mărturiile celorlalți și fotografiile impresionante cu Ryszard Cieslak, "creația maestrului", cum îl numește Peter Brook, încerci câteva dintre exercițiile sale plastice sau pentru voce, chiar dacă nu ești actor. Ce înseamnă toate acestea? Doar un pas într-o lume care a luminat cerul

artei și nu numai al teatrului. O inițiere, o cunoaștere obligatorie. Nici nu contează dacă ești de acord sau nu. Astăzi, asta nu are nici un fel de importanță. Pentru nimeni. Maestrul a abandonat de mult teatrul, Cieslak a murit. Mister, experiență, dăruire până la abandon, întrebări cu sau fără răspuns, un trecut care devine prezent... „Compromisul epuizează, niciodată intransigența. Aceasta e terapie grotowskiană”, scrie în postfață George Banu, un cuvânt final bântuit și el de trecut-prezent (prezent-trecut), de imaginar și de concretul descoperirii lui Grotowski.

Acordați-vă răgazul întâlnirii cu Grotowski și lăsați-vă conduși *spre un teatru sărac*.

P.S. Lansarea acestei cărți-eveniment, pe care o datorăm Editurii UNITEXT și traducătorilor săi, a avut loc în zilele Seminarului Grotowski (4, 5, 6 decembrie 1998), găzduit la Teatrul ACT, în prezența directorului său, criticul de teatru Marian Popescu, a lui George Banu și a lui Mihai Măniuțiu, unul dintre cei care și-au imaginat, ani de zile, lumea lui Grotowski. Au fost prezenți și doi dintre colaboratorii săi apropiați – Ludmik Flaszen și actorul Zygmunt Rolik, precum și foarte mulți tineri... aspiranți.